

DOĞALGAZ TÜKETİMİ ARTIYOR, DEPOLAMA KAPASİTESİ YERİNDE SAYIYOR

Avrupa'nın doğalgaz tüketimini en hızlı arttıran ülkesi Türkiye'de doğalgaz depolama kapasitesi yok denecek kadar az.

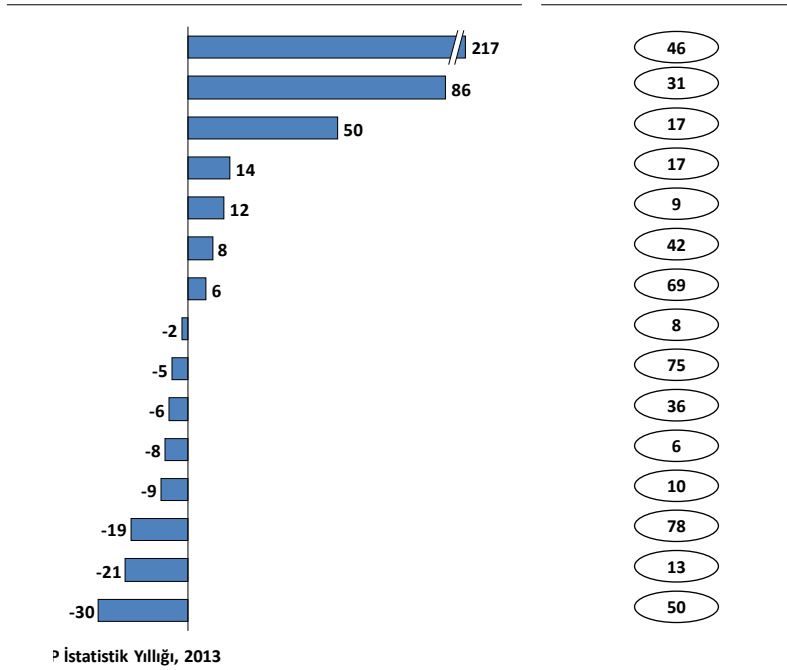
Türkiye'de kış yine sert geçiyor. Aralık 2013'te İstanbul, Ankara ve Anadolu'nun büyük bölümünde sıcaklık mevsim normallerinin altındaydı. Kış şartları bu kadar sert olunca, elektrik talebi rekor kırmaya başladı. Artan elektrik talebi, Türkiye'nin enerji altyapısındaki aksaklıklar nedeniyle karşılanamadı ve kesintiler başladı. Önce sanayi tesisleri elektriksiz kaldı, demir çelikten başlayarak üretim aksadı, sanayiciler isyan etti. Daha sonra konutlara elektrik verilemedi, kombiler çalışmadı, elektrikli aletler bozuldu, vatandaş şikayetleri başladı. Aslında bu ilk değildi. Türkiye Şubat 2012'de de benzer bir durumu yaşamıştı, doğalgaz arz kaynaklarında sıkıntı olmuştu. Kış yine sert geçmişti ve elektrik arzı talebi karşılamaya yetmeyince elektrikler kesilmişti. Hava soğuduğu zaman elektriksiz kalmak normal mi? Yoksa bizde bir anormallik mi var? Bu kısa değerlendirme notunda cevabını arayacağımız soru bu.

Tükettiğimiz enerjinin yüzde 70'den fazlasını yurtdışından ithal ediyoruz. Enerjide dışa bağımlılık sadece bizim sorunumuz değil. Dünyanın birçok ülkesi benzer bir durumda. Enerjide ithalata bağımlılık oranı, Japonya, Kore, İtalya ve İspanya'da, Türkiye'de olduğundan çok daha yüksek. Enerjide ithalata bağımlı gelişmiş ülkelerle Türkiye arasındaki temel fark, enerji politikalarının bizde günü kurtarmaya yönelik, oralarda ise uzun vadeli bir planlama perspektifiyle tasarlanmasıdır. Bu ülkelerde, ithalata yüksek bağımlılığa rağmen, enerji arz güvenliği sorunlarının bizde olduğu kadar sık yaşanmaması bundandır. Türkiye'de ise havalar mevsim normallerinin altına düşünce elektrikler kesilmektedir.

¹ <http://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1213/Ozan+Acar>

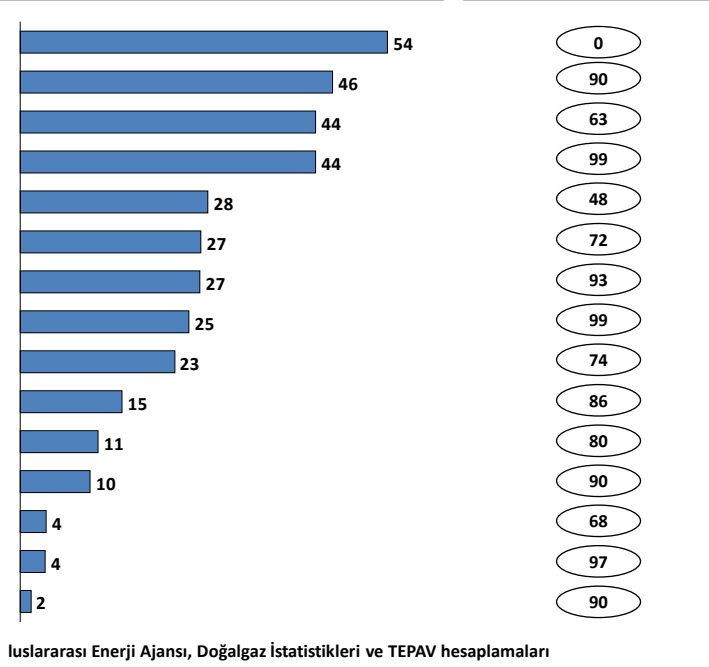
Türkiye, doğalgaz tüketimi en hızlı artan Avrupa ülkesidir. Avrupa ülkeleri içerisinde doğalgaz tüketimini en hızlı arttıran ve beşinci en fazla doğalgaz tüketen ülke Türkiye'dir. Türkiye'nin doğalgaz tüketimi 2000 yılında 14,6 milyar metreküpten, 2012 yılında 46,3 milyar metreküpe çıktı (Şekil 1). Avrupa'nın en fazla doğalgaz tüketen ülkelerinin hiçbirinde, tüketim artış hızı, Türkiye'dekinin yarısı kadar bile olmadı. Avusturya ve Belçika gibi önemli doğalgaz tüketicileri ise aynı dönemde doğalgaz tüketimlerini azalttılar.

Şekil 1: Avrupa ülkelerinde doğalgaz tüketimi ve doğalgaz tüketimindeki artış

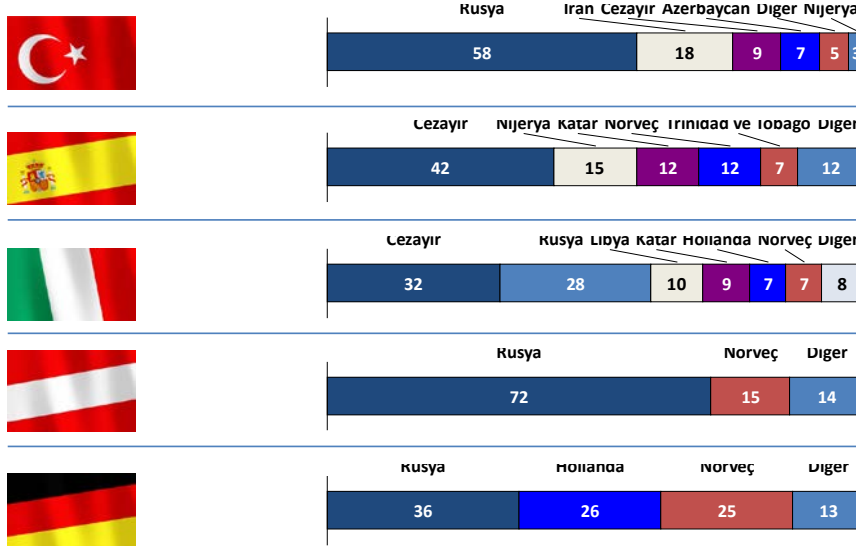
Avrupa'nın en fazla doğalgaz tüketen ülkeleri arasında elektrik üretiminde doğalgaza, doğalgaz tedarikinde ise ithalata bağımlılığı en yüksek olan ülke yine Türkiye'dir (Şekil 2). 2000-2012 döneminde gerçekleşen ekonomik büyüme ile birlikte, Türkiye'deki elektrik üretimi 125 bin GWh'dan, 240 bin GWh'e ulaştı. Aynı dönemde doğalgazın elektrik üretimindeki payı yüzde 37'den yüzde 43,6'ya yükseldi. Son 10 yılda artan elektrik üretiminin önemli bir bölümünün, nispeten kolay devreye alınabilen ve sayıları artan doğalgaz çevrim santralleri ile karşılanması, elektrik üretiminde doğalgaza olan bağımlılığı arttırdı. Doğalgaza olan bağımlılığımız artarken, bu kritik üründe arz güvenliğini sağlayacak adımları atabildik mi? Cevabı aşağıda bulabilirsiniz.

Şekil-2: Avrupa ülkelerinde doğalgazın elektrik üretimindeki payı ve doğalgazda ithalata bağımlılık oranı

Öncelikle doğalgaz ithalatı yapılan ülkelerin çeşitliliğinde Türkiye'nin durumuna bakalım. Doğalgaz, boru hatlarıyla ya da sıvılaştırılmış formda (LNG) tankerlerle taşınabilen bir üründür. Bu nedenle, coğrafi konum, doğalgaz zengini ülkelere uzaklık ve LNG terminali altyapı imkanları ülkelerin doğalgaz ithalatı yaptıkları ticaret partnerlerinin belirlenmesinde etkili olan unsurlar arasındadır. Türkiye, 2012 yılındaki doğalgaz ithalatının yüzde 58'ini Rusya'dan yapmıştır. Avrupa'nın en fazla doğalgaz tüketimi yapan ve doğalgazda ithalata yüksek oranda bağımlı olan ülkelerinden İspanya, İtalya ve Almanya'da doğalgaz ithalatında ülke çeşitliliği Türkiye'de olduğundan yüksektir. Avusturya ise ülke çeşitliliği performansında, Türkiye'den geridedir (Şekil 3). Bu çerçevede, doğalgaz tedarikinde ülke çeşitliliği düşük olan tek ülkenin Türkiye olmadığı görülmektedir.

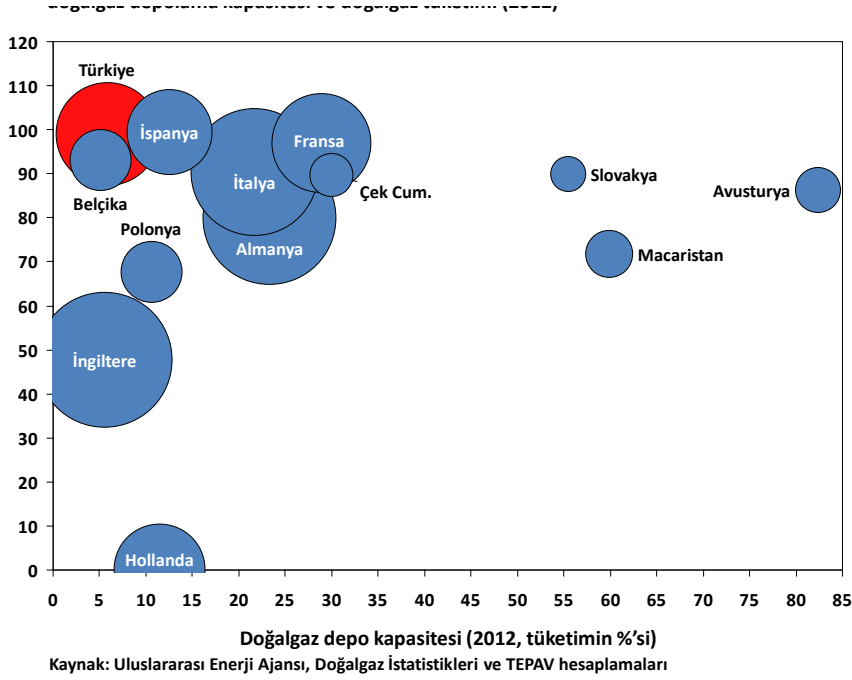
Şekil-3: Doğalgazda ithalata yüksek oranda bağımlı olan ülkelerde, doğalgaz ithalatının tedarikçi ülkelere dağılımı

İgaz İstatistikleri ve TEPAV hesaplamaları

Gelelim Türkiye'nin doğalgaz arz güvenliğindeki asıl temel zayıflığına. Doğalgazda ithalat bağımlılığı yüksek olan ülkelerde arz güvenliğini sağlamak için gerekli olan unsurların başında yıllık tüketimin yüzde 20-30'u kadar depolama kapasitesine sahip olmak geliyor. Ancak, Avrupa ülkeleri içinde, doğalgaz depolama kapasitesi, tüketim büyüklüğüne göre en yetersiz olan ülke Türkiye. Talebin düşük olduğu zamanlarda doğalgaz alımı yapıp depolamak, talebin yüksek ve de arzın sorunlu olduğu dönemlerde, kesintisiz doğalgaz iletimine devam edebilmek için kritik önem taşıyor. Türkiye, elektrik üretiminde doğalgaza, doğalgaz tedarikinde ise yüksek miktarda ithalata bağımlı olsa da doğalgaz depolama kapasitesi yıllık tüketimin sadece yüzde 5'i kadar. Macaristan, Avusturya ve Slovakya'da yıllık doğalgaz tüketiminin yarısından daha fazla doğalgaz depolama kapasitesi bulunuyor. Fransa, Almanya ve İtalya'da ise depo kapasitesi yıllık tüketimin yüzde 20'sinin üzerinde. İngiltere ve Belçika ise Türkiye gibi depo kapasitesi yetersiz olan ülkeler arasında (Şekil-4). Ancak, doğalgaz, İngiltere ve Belçika için, Türkiye için olduğundan daha az önemli bir ürün. Elektrik üretiminde doğalgazın payı, Türkiye'de yüzde 44, İngiltere ve Belçika'da ise sırasıyla yüzde 28 ve 27'dir.

Şekil-4: Avrupa ülkelerinde doğalgazda dışa bağımlılık ve doğalgaz depolama kapasitesi

Türkiye'nin, doğalgaz arz güvenliğini sağlamak için depolama tesisi yatırımlarına ihtiyaç duyduğu son derece açık bir biçimde görülüyor. Doğalgaz bağımlılığımız, 1990'lı yıllardan bu yana görevde olan hükümetlerin politika tercihlerinin sonucunda arttı. Politika tasarımında kısa vadeli düşünüldü ve arz güvenliği için gerekli olan depolama kapasitesi inşa edilmedi. Türkiye'nin bu kritik altyapı eksikliğini vakit kaybetmeden tamamlaması gerekiyor. Enerjinin, Türkiye'nin iktisadi gelişiminin önünde bir kapasite kısıtı olmaktan çıkarılması için alınması gereken kısa vadeli tedbirlerin içinde doğalgaz depolama tesisi inşası önemli bir yer tutuyor.

Türkiye'nin yıllık doğalgaz ihtiyacının yüzde 20'sinin depolanabilmesi için halihazırda kullanılabilir durumda olan 2,6 milyar ve inşası devam eden 1 milyar metreküplük (bcm) depolama kapasitesinin üzerine 7 bcm'lik ek yatırım gerekiyor. İlave yatırım büyüklüğünün, tesis yer seçimine bağlı olarak, 4-7 milyar ABD doları aralığında olacağı tahmin ediliyor². İhtiyacın aciliyeti ve kamunun bütçe imkanları göz önünde bulundurulduğunda, bu kritik yatırımın kamu-özel işbirliği modeli ile gerçekleştirilmesinin en doğru tercih olacağı görülüyor.

Türkiye'deki doğalgaz piyasasının mevcut yapısı, özel sektörün doğalgaz depolama tesisi yatırımı yapması için elverişli değil. Fiyatın BOTAŞ tarafından belirlenmesi ve talebe bağlı olarak değişmemesi, doğalgaz depolama tesisi yatırımlarının özel sektör için cazibesini azaltıyor. Mevcut piyasa yapısında, depolama tesisi yatırımı yapan özel sektör işletmesinin elde edeceği gelirin, doğalgaz fiyatına endeksli olduğu bir sistemin işlemesi mümkün değil. Doğalgaz depolama tesislerinin sahip olduğu stratejik önem dikkate alındığında, kamunun böyle bir yatırımı gerçekleştiren özel sektör kuruluşlarına, makul bir getiri oranını sağlayacak bir düzenlemeye gitmesi yerinde olacaktır.

² Birinci TEPAV-BP Enerji Forumu'nda sunulan "Flexibility Needs of the Turkish Gas Market" isimli çalışmadan alınmıştır.

Avrupa'nın doğalgaz tüketimini en hızlı arttıran ülkesi Türkiye'de, doğalgaz arz güvenliğini sağlayacak altyapı bulunmaması ekonomik kalkınma önünde ciddi bir tehdittir. Türkiye doğalgaz tedariki yaptığı ülkeleri çeşitlendirme yolunda önemli adımlar atıyor. Azerbaycan'la yapılan Şahdeniz 2 anlaşması, Kuzey Irak'la kurulan enerji işbirliği ve somut bir adım atılmasa da halen masanın üzerinde olan Doğu Akdeniz'deki doğalgaz kaynaklarının Türkiye'ye getirilmesi, enerji arz güvenliğinin sağlanması için önemlidir. Ancak, kaynak ülkeleri çeşitlendirirken, yurtiçindeki enerji altyapısının da sağlıklı bir şekilde inşası enerji arz güvenliği için son derece kritik.

Daha fazla vakit kaybetmeden ilave doğalgaz depolama kapasitesi inşasına hız vermemiz gerekiyor tabi soğuk havalarda elektriksiz kalmak istemiyorsak.